

САНА ОЛОХ

ССКП ЧУРАПЧЫ ОРОНУОНУЛААБЫ КОМИТЕТЫН УОННА ҮЛЭХИТТӨР
ДЕПУТАТТАРЫН ОРОНУОНУЛААБЫ СОВЕТЫН ОРГАНА

Орган Чурапчинского районного Комитета КПСС и районного Совета депутатов
трудящихся Якутской АССР

1931 сыл аятынны 15 мүнүттөн тахсар | № 47 (4003) | 1971 сыл. Мүсү устар 22 күнэ | Сыманга 2 харчы

„Салют“ орбитальной научной
станция көттө

Космической куйвары чигичийи программалар соң түбөнүннөрөн 1971 сыл муус устар 19 күнүгөр Советской Союзка «Салют» орбитальной научной станцияны мытыи оңоһулунна.

Станция суоттааһыгыга чугас орбитада таһаарылына.

Станцияны мытыи сымаллан конструкция элементтерин уонна боробой системаны боробулааһын, космической көтүү көмүгөр научнай чигичийи

ийилэри итээнэ эксперименттери оңоруу буолар.

«Салют» научнай станция көтүүтө программалар быһыытынан барар. Суоттаналлыбыт көмүгө орбитаны уларытан биэрини оңоһулунна.

Москва бириэмэтинэн 18 чааска станция Сиритүлэ 9 эргийири оңордо. Телеметрической информация көрдөрөрүгүн, бортовой системалар уонна научнай аппаратуралар сөптөөхтүн үлэһиллэр.

ССТА.

Бүгүн—В. И. Ленин төрөөбүтэ 101 сылын туолла

ЛЕНИН ӨЛБӨТ-СҮППЭТ ИДЕЯЛАРА ОУННА ДЬЫАЛАЛАРА ӨРҮҮ ТЫЫННААХТАР

Владимир Ильич Ленин—Сир үрдүгөр бары норуоттарга саамай күндү уонна чугас аат. Кини олоһун уонна үлэтин кытары XX үйүгө кини аймах олоһо уонна бийиһи планетабыт социальнай көрүгүн төрдүттөн уларыта тутуу бүгүн эпохата сөөгөстөх. Владимир Ильич бүтүн өмүсүн рабочай кылаас, бүтүүнү үлэһит норуот кулуттаһынан уонна баттаан босхолооруу туһугар, социалистическэй революция уонна саҥа коммунистическэй обществоны тутуу дьыалатыгар анаабыта. Маркс

уонна Энгельс революционнай үөрэхтэригэ генеральной саллааччы В. И. Ленин кинилэр теоретическэй ленинизм баһарын саҥа историческэй усулуобуйаларга соң түбөнүннөрөн сайыннарыта итээнэ байыһыта. Кини үлэлэригэр марксизм тутуллар барычаастара—философия, политическэй экономия уонна научнай коммунизм салгыи байытылыбыттар итээнэ суургутутуллубуттара. Ленин капитализм империализм тийэх стадиятын, саҥа тийэх марксистическэй партия тутарынан үөрэхтэри, партияны тутуу төрүттэригэ научнайдык быһаарыи, социалистическэй революция, кини араас формаларыгар пролетариат диктатуратын, социалистическэй демократия, рабочай кылаас бааһынай аймаҕы итээнэ. Бары үлэлээн иттиллэччилэри

кытары союзтаһытын, национальнай бопсубуос, социалистическэй обществоны тутуу суолларын тустааһын теорията марксизм үлүлүчүлээх күндү быһааттарынан буоллулар.

В. И. Ленин олоһо уонна үлэтэ рабочай кылаас уонна Коммунистическэй партияга—суһууларыттан араарыллыбыт. Кини партия түбүнэл үөрэһи ара айбыт буолбатах. Советскэй Союз Коммунистическэй партиятын курдук партияны төрүттэбэтэ. Кини саллаатынан партия 1917 сыллаах аятынныга Улуу Октябрьскэй социалистическэй революцияны олохто кыһарбыта. Ол революция. Ленин тыллараынан, «аан дойдуга социализмга барар суолу кыһан биэрбитэ, буржуазия кини ороһойдоһунэ бүтөр уһуга чутаһабытын көрдөрбүтэ».

Съезд уураахтарын—олоххо

Муус устар 20 күнүгөр Москва В. И. Ленин аатынан тыл хаһаайыстыбатын наукатын Бүтүн Союзтааҕы академиятын научнай сессията аһаллына. Сессия ССКП XXIV съездин уураахтарынан салайтаран, тыл хаһаайыстыбатын наукатын горуктарын дьүүллөһөр. Дахыллалты академия президентэ таб. Дубанов Н. П. оңордо.

ССТА.

Туругурдун марксизм-ленинизм—саас-үйэ тухары тыыннаах интернациональнай үөрэх, империализм утары, социализм уонна коммунизм кыайарын иһин бары дойдулар үлэһиттерин охсуһууларын знамята!

(ССКП КК Первэй Маайга Ыгырыларыттан)

1971 сыллаабы Первэй Маайга ССКП Киин Комитетын Ыгырыылары

1. Туругурдун 1 Маай—империализм утары, эйэ, демократия уонна социализм иһин охсуһууга үлэһиттэр аан дойдутаабы биир санааланымылары күнэ!

2. Бары дойдулар пролетарийдара, холбоһут!

3. Туругурдун марксизм-ленинизм—саас-үйэ тухары тымылаах интернациональнай үөрэх, империализм утары, социализм уонна коммунизм кыайарын иһин бары дойдулар үлэһиттерин охсуһууларын знамята!

4. Владимир Ильич Ленин ата уонна дьыалата үйэлэр усталарыгар тымынаах буоллун!

5. Коммунистар! ССКП XXIV съездин уураахтары олоххо киллэрэр иһин бүтүүн норуот охсуһуутун иһинки күнүгөр турун, массалар активнай тэрийээччилэринэн уонна итүзүччилэринэн буолун! Үлэбэ уонна общественнай олоххо холобуру көрдөрүн!

6. Советской Союз үлэһиттэрэ! ССКП XXIV съездин историческэй уураахтары олоххо киллэрингэ, тохсус биэс сыллаах былаан сөрүдөхтөрүн ситиһиннээхтик толорууга бары күүскүтүн түмүн!

Иһинбүт диэки, коммунистическэй тутуу саҥа ситиһиннэлэригэр!

7. Улуу советскэй норуотка, коммунизмы туттааччыга—албан аат!

8. Туругурдун героическэй рабочай кылаас—ССРС-ка коммунизмы тутууга сирдээн иһэр күүс!

9. Туругурдун героическэй колхоздаах бааһынай аймах—коммунизм активнай туттааччыта!

10. Туругурдун советскэй народнай интеллигенция—коммунистическэй общество активнай туттааччыта!

11. Туругурдун рабочай кылаас уонна колхоздаах бааһынай аймах союзтаһыылара! Советскэй общество тулхадыйбат идеяны, политическэй биир сомоһото бөдөрүүгү турдун!

12. ССРС норуоттарын бырааттым доһордоһууга—ССКП ленинскэй национальнай политикатын улуу кыайымта саас-үйэ тухары турусура турдун уонна чөлгүгө сайынныи!

13. Туругурдун Советскэй Союз Коммунистическэй партията—рабочай кылаас, бары үлэһиттэр бойбобой авангардара, коммунизм иһин охсуһууга советскэй норуот политическэй сирдэһэ уонна тэрийээччиэ!

14. Туругурдун партия уонна норуот тулхадыйбат улуу бииргэ сомоһолоһуулар!

15. Туругурдулар үлэһиттэр депутаттарын Советтара—былаас дьингизэх народнай органнара! Социалистическэй демократия сайдан уонна бөдөргөөн истии, государствоны салайымта үлэһит-

тэр активностара үүнэ турдун!

16. Советскэй Союз үлэһиттэрэ! Ыһаһар хампааннаһыгар активнайдык кыттын! Союзнай, автономнай республикалар Верховнай Советтарыгар уонна үлэһиттэр депутаттарын олохтоох Советтарыгар быһаары бары күүһү ССКП XXIV съездин уураахтары толорууга түмүү бэдэһиннэи мытыарын!

Коммунистар уонна партията суохтар олоххо бигэтэи көрдөрбүт блоктара туругурдун уонна бөдөрүүгү турдун!

17. Туругурдулар советскэй профсоюзтар—салаата уонна хаһаайыһынааһын оскуолата, коммунизм оскуолата!

18. Туругурдун Ленинскэй комсомол—Коммунистическэй партия эрэллээх көмөлөһөөччүтэ уонна резервэте, коммунизм эдэр туттааччыларын бастаан иһэр этэрээттэрэ!

19. Комсомолостар, уолаттар уонна кыргыттар! Марксистическэй-ленинскэй теорияны, наука, техника уонна культура үөрүүк чыпчааллары дьаһырдаахтык баһылаан! ССКП XXIV съездин уураахтары ситиһиннээхтик толорор иһин охсуһааччылар иһинки кыһаларыгар буолун!

20. Туругурдулар советскэй дьахталлар—ком-

(Бүтүүтүн 2 стр. көр).

ХОРСУН СҮРЭХТЭЭХ КИНИ

2

Урдун доророо утуохтаах, ийнин дини дьулуспутуу тонкоочу туттар хатыгыр кинини к-тэ дороболостохуна, чардаах башыра-йы тутуодуу. Кини кэрини тиригэ чарчыйан, сатым уоттаах хараа тоһо да молтоо, кыратыи башыга омон-манан олорон да хаалар, сааһыгар холлоно суох чыччынны туттар-хантар. Дээ, кини былар ити башырай итчыһыан, сатым уоттаах хараанын, быйы атарынан, булутас-талыас, сатым өдүнөн гражданык уонна Ара дьулу сарыларгар башыга ахтар башыһаппыи кытта дьурудоһон ууну-уоту ортотунан сымдыыт кини.

Бу ытык кырдыас, быйыи муус устар 23 күнүгэр төрөөбүтэ 75 сылын туолар. Онтон СССР чилиһингэр 1922 сыллаахха киирбитэ. Омон бу кэсипир кийбит уйа үс чилиһингэр олорбут, коммунистическай партия көккэтигэр уйа агарыгар сымдыар, икки сарыи агтыһай кыттылаада, советскай партиянай үлэһит норуот биир ийитыи кырааарыа Еремей Григорьевич Куличкин.

х х х

Еремей Григорьевич 1926 сыл күһүнүгэр төрөөбүт нэһилиэгэр ревком председателинан таптыла-быта уонна ити дьуһуһаһыи экилэ суох толорор иһин тутун да харыстаабакка үлэһитбитэ. 1921 с. муус устарга уон үлүүс ревкомнарын уонна дьаһаныларын конференциялар кыттан, политическай үлэ-дьялыһыи барбыта. Итинтэн өрө күөрөн үлэһит сырыттарыи, апыс-халыаах ахсыһыи 29 күнүгэр, Амма улуунун советтарын иккис съези Абаада бара туурадыта, биес ревкомнар Дулрахтаах дини алаас ыалыгар хонон сымтаахтарыи, бандыыттар нарык маалдыг буолбуттара. Маана, ревком Петр Степанович Васильевы — Тэбэнэти таһааран итчыларыттан, быйыи бырааһыи Дьэчковскийдари кытары Абаара атынан сүүрдүн тиригэн таптылаадыттан, башыһаппыи Бааска Бопрскай сатым, багарыһаһыи иһин сарыһаһаппыи кутамеда суох хорсуу-холоот барылаан буолбута.

Итинтэн калыи кини элбэх хабыр хамсыһылаада, мүччүргүһүлүк сарыһаарга түбөһитэһэбэти. Дьэ-куускай тулатыһаары сарыһаһыи-лэри, Верховнакый 9 ыйлаах төгү-улаан олоруутугар ачыктыһаһыи уонна өстөөх буудулатыһаһыи өлө-сыйыһыи мүччү көтөн таһа-лаа-быта. Кини бу сырыһаарыи 1925 сыл бэс ыйыгар түмүккөбүтэ. Онтон Одьулуун нэһилиэгэр сэлэсөөт председателинан үлэһит сымдыа, 1927 сыллаахха Чурапчыга төрө-либэи Н. Д. Субуруускай кыһыл дружинатыгар байыаһыан сымдыан, советскай өлөх сайдарыи иһин күү-һүн харыстаабакка үлэһитбитэ.

1928—1930 сс. Амма улуунун Советын исполкомун председателига, Саха уобалаһаарыи Көхкөсөөт председателии солбуйааччыи этэ. Ити сылларга Саха сиригэр баста-аи колхозтары төрөһүннэ, кинилэри төрөһө-хаһаайыһыи ба-ытунан бөрөтүтүгэ үгүс өрүтүтэх, сымдыаах уонна таһаарта.

1931—1934 сылларга Якутскай-лаада советскай-партиянай оскуо-лаага үөрөнөн баран, Амма оройу-нууар Якутскай хонтуоратыгар сибидиһаһаппыи. 1935—1943 сыл-

ларга үлэһиттэр депутаттарыи Амма, Таатта, Чурапчы оройуоннарыи Советтарын исполкомнарыгар уонна партия оройуоннарыи комитеттары-гар инструктордыр. Ол иһингэр 1938—1939 сылларга Амма оройуонун Советын исполкомун пред-седателии солбуйааччыиан үлэһит-битэ.

1943 сыл от ыйыгар, 47 саас-таагар, армияга инструктор сым-дыаат сарыи сымдыаһыи эмэ-сэм-дыа. Японскай империалистарыи утары рэдывой байыас быһыыһыиан сарыи хонтуутугар күдүрүк буруну ортотунан сүүрдүтэ. Сарыи кэһини-төн СССР Амма оройуоннаада комитетыи инструкторыиан, калыи от уут промышленноһыи хонтуоратыи управлюйаһыиан үлэһит баран, республиканскай суолтааах пен-сияга тахсыбыта.

Е. Г. Куличкин ханна үлэһит сиригэр бастыи салыааччыи, үлэ-дьону түмүгэ хүүрдэччи, партия политикатыи халыаа суох итчыла-чы быһыһыиан кинини башыһаппыи. Кини райсовет депутатыиан ха-ста да, үс ытырыиа Саха АССР Верховнай Советын депутатыиан, 2 төгүл СССР Саха уобалаһаарыи ко-митетыи чилиһинан уонна СССР райкомун бюрөгүн чилиһинан бар-бардамыта.

Е. Г. Куличкин үлэһитбит үлэ-тин, өхсүспүт өхсүһүтүн Совет-скай правительствэи уонна Комму-нистическай партия үлүһүтү сым-дылаабыттар. Кини Ленин орде-ныиан нагараадалаабыта. Японскай империалистарыи утары хорсуу киирситэ «Кыһыл Сулуо» ордены-иан башыһаппыи. Кини туһун, ону тэгэ «Японияи кыһыи иһин» уонна юбилейнай медаллар кииргэтэллэр. Саха АССР Верховнай Советын Президиумун Бичуоһунай грамотатыиан үс төгүл нагараада-лаабыта.

х х х

Кырдыас коммунист Е. Г. Ку-личкин олорун суола бейити «Дьол-соруу туһугар» дини кыһа-титэр киирбитэ. Ол эрэри кини со-рох киирнэххэ айылаах түгэһи-лэри киллэрбөккө хаалбытии сарыһаарыи кырдыһыт мөсүүнэ сымдыан, ха-раа уоттанан маһыи кэсипир:

— Мин чугас аймах-билэ дьонум советскай былаас иһин мүгүрү суох бэриниһаах дьон этилэр. Би-һиниттэн бандыыттарга биир да кини киирнэхтээгэр, хата бэри кы-һыллар этибит. Билигин мин омон кини туттуоххуну багарыһын Арам Куличкин Г. Д. маачаа ийэһиниан Куличкина Т. Н. алаастарыгар олордохторуна, 1922 с. төхсүһүтэ Чурапчыга олорор Коробейников атарэһиттэн бандыыттар тахсы-быттар. Олору кытта киниэ Ста-ростини эмэ баар эбит.

— Уолгут Дьэриһиэй кыһыл буолан барбыт. Эһиги эмэ кыһыл-ларгыт буолуо.

— Туох дьэһаххитий, тукала-ларыиан, — дини түрбүт 60-ч саас-таах арам ошонноор, — ол элө ханна сымдыарыи билбэтии. Бу эмэ-сэм-дыһыиан эрэ олоробут. Кэһини саатар масныгыи-оппутун тийдөн абыраабат.

— Билбэтэх буолбукхун кордо-руулуо.

Иһэкиһи бараллар. Бандыыт-тар көрбөтүтүгэр үс эрэһи хара сужуна (аччалорго наһаа күмү-ти-нас) уонна арга атарбэс сымдыа ба-рыи ийэм эрэйлэх иһин хонтоһун аһыгар утууһутун киниэ Старос-

3

тин көрөн хатыһыи түспүт: — Эс-сэ кистини туура эбит буолуот дуо? — дини эрдөөтөт билдэһиан иһэр. Ити кэһиниттэн иккиһиниан Чурап-чыга киллэрэн хайыи кэһиһаһэр. Оронноордох эмэһыиан харады-таары таһааран:

— Уолгут ханна баарый, түгү биллэрэр, — дини олуйдууһа-абуу-буттар. Оччолорго мин ханна сым-дыарыи кинилэр хонтоһу эмэ-сэм-дыахтарыи. Кинилэри ийтаа ордух таһаайдаабыттар. Онтон бандыыт-тар Одьулуун өлөхтөөхтүгэр тах-сан муһыах өтөрбүттар: — Орон-ноордох эмэһыиан Куличкиннар уолаага бассабыиык, кыһыл. Омон бассабыиык ийэһиниан таһаи бастарыи балааһыга уурааһыт дуу, бөсхөһүүбүт дуу? — диниһиттар. Ону иһтэн олорон кини да туох да дини сагарбатах.

Арай муһуһу 80-ч иһи кы-ластааһыиангар бөсхөһүүгэ диниэ дьон иһитэ адаарыс гына түспүт. Бандыыттар нэһилиһиниэ суут-тууога этиһэ дини эрэһиһиһэрэ кыһыл туолбакка, таһаартааһыи би-һиттэр. Ол маачаа ийэһи мин ара-быттан собоһох кыһаһаах. Ол кы-һа Дарыя Григорьевна Куличкина билгини Чурапчы орто оскуолаты-гар учууталаһыи.

Тастыи убайыи уола Куличкин Петр Николаевич Одьулуунскай, ми-нэ ревком чилиһиниан сымдыһыи. Кинини тастыи убайыи Афанасий кытта бандыыттар тутамнар Аба-ада 2 ыйтан ордух ханыйыттар. Кинини билэр дьонноорэ маһыһаарыи бөсхөһөөн тураллар. Афанасий граж-данскай сарыи кэһиниттэн Аммара I Чапырга учууталаабыта уонна Ара дьулу сарыиһигар кырыас хо-нууттар олбүтэ.

Куличкин Василий Кононович дини Одьулуунскай ревком секретара, бастааы комсомолец этэ. 1921 с. кыһыллар Чурапчыттан көрүүһаары-гар куораттаһар. Оңо киирэн ба-ран сэллэһиһиан маһыиан 1923 с. сайын дойдутугар тахсан олорор. Кини маалды сымтарыиан бандыыт-тар тийэһи кэлэллэр уонна: — Рев-ком секретара бинигини кытта бар-саһыи, — динилэр. Онуоха Баһиһий, — Кырдык бассабыиыккыиан, ревком чилиһиһиан. Баайлары абаһыи кө-рөбүн, ол гынан баран барсаа кы-һыи суох. Маһыиыиан кинини тоһо да сөһуоххутуй? Оңо маһыи сии биир өлөрүүххүт, оңо маһа таһыиан саллаан абырааһы! — дини. Ону бандыыттар бейтэ да олүү-һук дини өлөрбөккө бараллар.

Тастыи убайыи Куличкин Нико-лай Кононович кэргэнии иһтэ кы-һыллары кытта, куораттыи. Онтон кэргэһи Маһыиа дойдутугар Ча-пырга тахсар. Бейтэ Илүскайи саллаатыи хаалар. 1922 сыл кү-һүрү сайын бандыыттар өлөһөрү кытта отоннуу сымдыаах дьахтарыи тутан ылаалар уонна:

— Эһиги ханнаһый, кыһыл, бас-сабыиык өрдөх дьахтарыи кыла ха-һыи көрдөххүт, — дини-динилэр араастаан сордуулар. Калыи үтү сымһыиан өлөрбүттарыи булбүттар. Мин арасыиттан төрөөбүт 17 саас-таах уол Байбал Каалыиескай минни кытта Верховнакка бар-сыбыта. Оңо тийэһи хорсуһуу сарыһаһа сымдыан олбүтэ.

Дээ, ити курдук, мин аймах-билэ дьонум советскай былаас бастааы сымдыаһыгар кыһаһаһыи көрбүтүгэр-билиттэрэ, собоһотро сымдыаһыи өлөх-төрүн бөрөһиттэрэ.

х х х

Еремей Григорьевич СССР кэ-



4

кэтигэр 50-ча сыл устата сымдыиан, кини коммунист быһыиыиан пар-тия көккэһи хатыһыиан бастыи дьонунан партия бөрөгүүтүгэр улахан кыһаһыиыиан уурбута уон-на ууура.

— Партияга сымдыарыи башы-һыи туһаары, — дини кини, — бейэм өйдүүрбүһүн икки сүүһтөн таһа киниэхэ маһыи-рекомендации бөр-рөн тураһыи. Аһаардас советскай партиянай оскуолаа үөрөнэр кө-мөһөр республика араас оройуонна-рыттан кэлэ сымдыааччыларга сүүһтэн быдан таһаа элэр дьонноорэ рекомендация бөрөһит булуохтаах-пыи. Мин рекомендация бөрөһаһа-бит дьонноорүи колхознай түтүгэ, Ара дьулу сарыиһигар хорсуһуу өхсүспүтүгэр, үлэһиттэрэ дини саныһыиан.

Е. Г. Куличкин сааһа тоһо да ырааттар билгини таһаартар өртөл-лүгэр сымдыарыи, кинилэри кытта ирэххө көһсөтөрүн тийиһи.

— Туох баар биллиһиин, өлөһиһи уопиһуһуи элэрдэһи бөр-рөннэһи багарыһыи. Кинилэр таһа-лоох дьон буолан, хаас биирдиһиһэр иһи курдук үһүһуу өлөрбөһиһиһи уонна төһөһаһиит үтүөһиһиһиһи бы-лаастарыигар күүһтэрэ, өйлөрө иһи йэриһиан үлэһиттарыи эрэ багара-һыи, — дини сарыһаарыи.

х х х

— Дээ дороро, — дини Е. Г. Ку-личкин, ачыктыи таһаһи сото-со-то, — быйыи кыһыл сымдыаһи улахан маһыи буолла. Мин дьонноорүи эри-лиһтэр сымдыаһыиан тууһа кыһаах үһү, иһтэһи дуо?

— Кыра сымдыаһыи уонна уулаах биллэри аһыиыиан кинилэр-биттэр.

— Сытаан аһаһаһаһаһыиан хо-ромнуу тахсаһи сеп. Сымдыиан күн аһыи көрөн, аһатар сиии таһа, отун бөрөһаһиһиан кыһаһаһиһиан аһаһаһаһыиан сатаһыи...

— Бейи эрэ, бу өлөһиһи кинини уулуһаһаһыиан таһа, күмэһи күтү-лар буоллар өлөхтөөхтөр тоһо эрэ абыраһаар этилэр. Бу билгини сеп-лүтүгэр тейиһи сепүс, хаһаһи-Таатта, Хонду-үрэхтэриһиан куорат-тыи тийиһиһиан дьаһаһаһаһиан да буоллар сатаһыи эбиттэр...

х х х

Дээ итинниһи, курууһуи дьон-ө-лө-дьяһаага туһуһуһуи кыһаһа-һиһиан олорор Еремей Григорьевич.

Сатта уон башыһаһиһиан сарыи уонна үлэ ветерана, аһаһаһи сү-рэхтээх, хорсуу-холоотуи коммунист, норуот чулуу уола, иһтэһи кыһа-һаһи Еремей Григорьевич Куличкин билгини даһааһи дьонун иһи бөр-бөһи поһугар сымдыар.

М. ПОПОВ,
журналист.

Taxa per hectare 2509